

POSTANOWIENIE

28 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak

na posiedzeniu niejawnym 28 lipca 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa P.N.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie I Wydział Cywilny
z 23 lutego 2022 r., I ACa 845/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

(K.G.)

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca Bank S.A. w W. powołała się na potrzebę wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zakresie dotyczącym tego, które postanowienia charakterystyczne dla umów kredytu indeksowanych do franka szwajcarskiego są abuzywne w przypadku stwierdzenia przez sąd, że uprawnienie banku do jednostronnego ustalenia kursu franka szwajcarskiego rażąco narusza interesy konsumenta i jest niezgodne z dobrymi obyczajami. Wskazała również na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych dotyczących dopuszczalności ustalenia treści umowy kredytu – po usunięciu z niej postanowienia abuzywnego i w zakresie regulowanym tym postanowieniem – na podstawie powołanych we wniosku przepisów prawa, w tym mających zastosowanie *per analogiam*, możliwości automatycznej substytucji abuzywnego postanowienia umownego normą dyspozytywną, oceny, czy art. 358 § 2 k.c. może być poczytywany za szczegółowy przepis dyspozytywny znajdujący zastosowanie *ex lege* w miejsce abuzywnej klauzuli kursowej, a także znaczenia woli konsumenta w kwestii stwierdzenia nieważności umowy kredytu po wyeliminowaniu z niej nieuczciwych postanowień umownych.

W świetle utrwalonego stanowiska, w celu uzasadnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) konieczne jest wykazanie, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08 i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07)

Powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga natomiast sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

Mimo obszerności rozważań wniosku, jego bliższa analiza nie pozwalała uznać, by w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiły twierdzone przyczyny kasacyjne.

Poruszona we wniosku problematyka – w zestawieniu z zarzutami skargi i przedmiotem postępowania – odnosiła się do konsekwencji zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (frankiem szwajcarskim) postanowień umownych odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie, jak również ryzyka walutowego będącego immanentnym elementem tego rodzaju umowy. Materia ta była ona wielokrotnie podejmowana w judykaturze Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treści umów kredytowych.

W judykaturze tej wyjaśniono w szczególności, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty obcej, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo). Wskazano również, że klauzule określające sposób ustalenia kursu, według którego następuje przeliczenie waluty indeksacji, i klauzule ryzyka walutowego są ze sobą ściśle związane, ponieważ klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej sposób przeliczenia zobowiązań stron w celu ustalenia ich wysokości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22). Niezależnie od tego, abuzywny charakter można przypisać również klauzuli ryzyka walutowego, jeżeli nakłada ona na kredytobiorcę nieograniczone, względnie nieproporcjonalne ryzyko walutowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22).

Przesądzone również, że wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, do czego prowadziłyby konstrukcja, w której kredyt wykonywany byłby w dalszym ciągu jako złotowy, niezależnie od sposobu ustalenia oprocentowania, byłoby równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po wyeliminowaniu klauzul kształtujących mechanizm indeksacji utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe i przemawia za jej całkowitą nieważnością (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r.,

V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20). Stanowisko to zostało podzielone w licznych późniejszych rozstrzygnięciach Sądu Najwyższego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22 i z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

W zakresie sugerowanej przez skarżącą wykładni (ustalenia treści) umowy kredytu po usunięciu z niej niedozwolonego postanowienia kursowego, należało podnieść, że problem prawidłowości lub celowości określonej wykładni umowy bardzo trudno poddaje się uogólnieniom, nie może zatem zazwyczaj stanowić materii zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., którego założeniem jest abstrakcyjny charakter. Ponadto, postulowana rekonstrukcja treści umowy kredytu, choć dokonywana na etapie oceny możliwości jej utrzymania po eliminacji niedozwolonego postanowienia, miałaby prowadzić *de facto* do takich samych skutków, jak substytucja niedozwolonej klauzuli umownej oparta na odwołaniu się do art. 358 § 2 k.c. lub przepisów innych ustaw, ta ostatnia natomiast – zgodnie z utrwalonym orzecznictwem – wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdyby jej brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 i przywołane tam rozstrzygnięcia). Na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień umownych odsyłających do kursu waluty wynikającego z tabeli bankowej odesłaniem do kursu średniego waluty indeksacji ustalanego przez Narodowy Bank Polski Sąd Najwyższy zwraca uwagę w ugruntowanej judykaturze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z dnia 19 maja 2022 r., II CSKP 985/22 i z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22).

Pogląd ten znajduje wsparcie w niedawnym wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, *M.B., U.B., M.B. przeciwko X S.A.*, ECLI:EU:C:2023:216, w którego sentencji stwierdzono m.in., że

przepisy dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29) stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem mógł zarządzić lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w tej umowie poprzez zastosowanie przepisów prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do rozważanej umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań. W wyroku tym przesądzono również, że sąd krajowy nie może odmówić unieważnienia umowy – jeżeli po eliminacji postanowień abuzywnych nie może ona zostać utrzymana zgodnie z przepisami prawa krajowego – jeżeli konsument w sposób wyraźny się o to zwrócił. Rozstrzygnięcie to stanowi dostateczną odpowiedź na podniesione we wniosku wątpliwości dotyczące znaczenia woli konsumenta przy ocenie konsekwencji posłużenia się w umowie kredytu nieuczciwym postanowieniem umownym, bez którego – w świetle obiektywnej oceny – umowa nie może być wykonywana. We wcześniejszym wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, *M.P., B.P. przeciwko „A.”*, ECLI:EU:C:2021:934, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jednoznacznie wykluczył ponadto dokonywanie przez sąd krajowy takiej wykładni umowy, która zmierzałaby do łagodzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego, nawet jeżeli wykładnia taka odpowiadałaby wspólnej woli stron, czego zresztą skarżąca nie wykazała.

W zestawieniu z orzecznictwem unijnym wywody przedstawione we wniosku, częściowo polemiczne wobec stanowiska Sądu Najwyższego, nie ujawniały potrzeby kolejnej wypowiedzi orzeczniczej w tej materii, zarówno w kontekście art. 398⁹ § 1 pkt 1, jak i art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[as]

(K.G.)

